

Rikkinäisestä kodista rikkinäiseen kotiin – mikä tuo turvaa sijaishuollossa

Olin ensimmäisellä luokalla, kun muutin lastenkodista ja samalla ensimmäisestä sijoituspaikastani ammatilliseen perhekotiin. Minulle kerrottiin silloin, että pääsen muuttamaan maalle luonnon keskelle. Paikassa olisi paljon eläimiä aina koirista hevosiin. Lastenkodin aikuisten kuvailema uusi kotini kuulosti taianomaiselta ja kaikelta, mitä ikinä olisin voinut kodilta kuvitella haluavani. Perhekodin vanhemmat tulivat hakemaan minut lastenkodista. Piilouduin silloin sohvan taakse, sillä uusi alku pelotti minua. Yhtäkkiä en halunnutkaan lähteä siinä hetkessä ensimmäistä kertaa tapaamieni ihmisten matkaan ja oloni oli turvaton.

Turvattomuus ei vaihtunut turvallisuuteen muuton jälkeen. Kipuilin lapsuuden traumojeni kanssa ja samaan aikaan yritin selviytyä perhekodin arjesta. Arki ei ollut sellaista, kuin olin olettanut. Meille oli paljon sääntöjä, leikkiä oli vähän ja koti- sekä pihatöitä paljon. Aluksi en kyseenalaistanut perhekodin vanhempien ja työntekijöiden käyttämiä kasvatustekniikoita ja rangaistuksia. Aikuiset olivat selvinpäin, eivät olleet käyttäneet alkoholia tai huumeita, joten luotin heidän harkintakykyynsä ja siihen, että he toimisivat oikein. Luulin, että kaikissa kokeissa toimittaisiin samoin.

Ymmärsin kuitenkin pian, että konservatiiviset kasvatustekniikat olivatkin oikeasti aikuisten tapa oikeuttaa kaltoinkohtelu kurittomien lapsien ojentamiseen. Syrjäinen lokaatio maalla, keskellä ei mitään, antoi tähän puitteet. Minä en ollut oikeasti haluttu eikä minusta oikeasti välitetty ihmisenä. Minä olin heille se lapsi, joka pahaa oloa purkaessaan laitettiin pakkaseen seisomaan sisävaatteissa, ilman kenkiä. Olin se lapsi, joka sanoi vääriä mielipiteitä aikuisille ja joutui sen takia olemaan ilman iltapalaa. Olin se lapsi, joka koulussa piti likaisia vaatteita, koska kukaan ei huolehtinut. Olin se lapsi, jonka piti olla kuin ei olisi olemassa.

Henkinen kaltoinkohtelu oli minulle pahin kaltoinkohtelun muoto. Kamalinta oli jatkuva pelon ja nöyryytyksen ilmapiiri. Pelottavaa oli, että ne aikuiset, joiden piti olla minun turvanani ja huolenpitäjinäni, eivät täyttäneet tehtäväänsä. Ne aikuiset arvostelivat, lyttäsivät, haukkuiivat ja piinasivat minua. Ne aikuiset eristivät meidät sijoitetut lapset toisistamme, kielsivät leikkimästä yhdessä tai puhumasta toisillemme. Lopulta perhekodin äiti, joka oli ajoittain tuonut onnellisia hetkiä, jopa rakkautta ja turvallisuuden tunnetta elämäni, vain lähti. Hän muutti pois toiselle puolelle Suomea ja katosi elämästäni. Koin itseni hylätyksi ja arvottomaksi. Vaikka mitä olisin itse tehnyt, en ollut tarpeeksi, että olisin ansainnut perhekodin aikuisten rakkauden ja huolen. Rikkinäinen lapsi oli sijoitettu rikkinäisestä kodista toiseen rikkinäiseen kotiin, muka ehjään.

Kaltoinkohtelu ja turvattomuus eivät olleet ainoita asioita, jotka värittivät elämäni perhekodin aikaan. Arjessa oli myös iloa ja hyviä hetkiä. Joskus aikuiset olivat mukavia ja teimme kivoja juttuja. Askartelimme, katsoimme elokuvia tai kävimme uimassa. Hyvät hetket ja kivat muistot sumensivat kaltoinkohtelun kokemuksia. Mieli työnsi pahat muistot pois ja melkein unohti tapahtuneen. Samaan aikaan takaraivossa oli pelko ja ymmärtämättömyys. Mistä tällainen hyvän tuulusuus ja lempeys on peräisin ja milloin se loppuu? Ymmärsin sisimmässäni, että turvallisuuden ja onnen tunne oli vain hetkellinen. Minun oli pysyttävä varpaillani.

Turvattomassa elämässä oli kuitenkin myös oikeasti turvaa tuovia asioita. Turvaa tuovat asiat olivat perhekodin vanhempien ja ympäristön ulkopuolisia. Meillä oli perhekodin vanhempien ja työntekijöiden lisäksi lomasijainen, joka tuli aina silloin tällöin sijaistamaan muiden työntekijöiden ollessa pois. Hän oli lempeä ja turvallinen. Hän leipoi kanssamme ja keksi toistaan hauskempia leikkejä ja pelejä. Hän halasi ja kuunteli, kun oli paha olla. Hänelle koin olevani arvokas.

Myös koulu toi minulle turvaa. Pärjäsin hyvin koulussa, siellä opettajat uskoivat minuun ja minulla oli ystäviä. Koulussa kaikilla oli samat säännöt, joka lisäsi turvallisuuden tunnettani. Tiesin koulun tuovan turvaa tulevaisuuteeni, sillä siellä menestyminen olisi minusta itsestäni kiinni ja koulumenestys mahdollistaisi turvatun tulevaisuuden sijaishuollon jälkeenkin.

Lisäksi kesken sijoitustaivaltani vaihtunut sosiaalityöntekijäni toi minulle turvaa. Hän kuunteli, kohtasi ja teki turvalliset rajat minulle. Hän voitti luottamukseni ja pystyin kertomaan hänelle lopulta, mitä perhekodissa oli meneillään. Hän etsi uuden sijoituspaikan. Hän oli ja on yhä edelleen esikuvani.

Pääsin nuorten pienryhmäkotiin ja koin olevani turvassa. Paikka sijaitsi kaupungissa, siellä oli paljon aikuisia työntekijöitä ja tarkat säännöt. Myös ulkoapäin paikkaa valvottiin paremmin. Sosiaalityöntekijöitä, harjoittelijoita ja muita vieraita kävi monesti. Paikan työntekijät halusivat tietää elämästäni, kannustivat ja olivat tukena. Sain olla sellainen kuin olen. Eikä ollut väärin näyttää kielteisiä tunteita – siitä ei rankaistu.

Jälkeenpäin jäseneltynä pystyn luokittelemaan turvattomuuden ja turvallisuuden tunnetta tuovat tekijät kahteen:

Ensimmäinen ja suurin tekijä niin turvattomuuden kuin turvallisuuden tunteelle sijaishuollossa olivat ihmiset. Etenkin ne ihmiset, joihin loin kiintymyssuhteen. Onkin ihan järkeenkäyvää, että ihmiset lapsen ympärillä luovat turvallisuutta ja kodin. Sijoitettu lapsi tarvitsee erityistä huolenpitoa, hoivaa ja rakkautta ollakseen turvassa. Eikä vain sijoituspaikan aikuisilta, vaan myös esimerkiksi sosiaalityöntekijältä ja muilta arjen aikuisilta. Kun nämä ihmiset eivät kuule, kohtaa, huolehdi, kaltoinkohtelevat ja hylkäävät, syntyy turvattomuutta. Mutta kun nämä ihmiset ovat aidosti läsnä, kiinnostuneita ja valmiina antamaan huolenpitoa ja aikaa lapselle, syntyy turvallisuutta.

Toinen tekijä oli sijoituspaikan ulkopuoliset muuttajat. Näitä muuttujia oli jonkin verran ja niitä yhdisti se, että ne kaikki olivat minun hallinnassani. Näitä muuttujia olivat esimerkiksi harrastukset ja koulunkäynti. Ne antoivat vertaisuuden kokemuksia, eheyttivät ja kasvattivat minua ihmisenä sekä toivat turvaa hyvästä tulevaisuudesta.

Vuosien turvattomuus ensin biologisten vanhempien luona ja sen jälkeen sijaishuollossa jättää jälkensä keneen tahansa. Kun asuu lähes koko elämänsä turvattomassa kodissa, on turvaa ja kotia enää vaikea löytää. Sitä pelkää, että jotain ikävää tapahtuu tai joku hylkää, jos turvallista paikkaa tai ihmistä kutsuukin kodiksi. Siksi tarvitaan turvallisia sijoituspaikkoja - koteja. Lapsi täytyy sijoittaa rikkiäisestä kodista ehjään kotiin, jotta lapsella on edellytykset kasvaa ehjäksi.

Sijaishuollon tarvitsee olla turvallinen paikka elää ja paikka, jota lapsen on mahdollista kutsua kodiksi. Sijaishuollon tarkoitus on auttaa, eheyttää ja kasvattaa turvallisesti. Turvallisuuden luomistyössä lähtökohtana tulee olla lapsen kohtaaminen, hyväksyminen ja huolenpittäminen. Turvalliset aikuiset ovat turvallisen sijaishuollon sydän.